

عوامل تأثیرگذار بر مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای دامپروری (مورد مطالعه: شهرستان چاراویماق)

نازیلا نبی زاده^۱، علی شمس^{۲*}، حسین شعبانعلی فمی^۳

۱، دانش‌آموخته کارشناسی ارشد توسعه روستایی، گروه توسعه و ترویج، دانشگاه زنجان

۲، استادیار گروه ترویج، ارتباطات و توسعه روستایی، گروه توسعه و ترویج، دانشگاه زنجان

۳، دانشیار گروه مدیریت و توسعه کشاورزی، دانشکده اقتصاد و توسعه کشاورزی دانشگاه تهران

(تاریخ دریافت: ۹۴/۷/۴ - تاریخ تصویب: ۹۴/۱۱/۱۲)

چکیده

هدف این پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر بر مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای دامپروری بود. جامعه آماری شامل ۶۵۷۱ خانوار روستایی شهرستان چاراویماق در استان آذربایجان شرقی بودند که طبق فرمول کوکران ۱۳۵ نفر از زنان روستایی از طریق نمونه‌گیری چندمرحله‌ای تصادفی انتخاب شدند. روایی پرسشنامه از طریق متخصصان موضوعی تایید و پایایی آن نیز با انجام مطالعه مقدماتی و محاسبه آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۷ برای بخش‌های مختلف حاصل شد. نتایج نشان داد که سطح مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای دامپروری در حد کم است و زنان بیشترین مشارکت را در فرآوری محصولات دامپروری، جمع‌آوری تخم‌مرغ و غذاهای آب دادن به طیور داشتند. به‌طور کلی، بیشترین مشارکت زنان در شیردوشی، فرآوری و کمترین مشارکت را در فعالیت چرا داشتند. تحلیل همبستگی نشان داد که رابطه میزان مشارکت زنان با متغیرهای تعداد مردان خانواده، میزان تحصیلات زنان و همسرانشان منفی و معنی‌دار ولی با متغیرهای دفعات رفتن به شهر و میزان مشورت همسران با آنها، مثبت و معنی‌دار است. تحلیل رگرسیونی چندگانه نیز نشان داد که چهار متغیر تحصیلات زنان، تعداد مردان خانواده، میزان مشورت همسران با آنها در مسائل دامپروری و دفعات رفتن به شهر در حدود ۲۹/۶ درصد از واریانس متغیر وابسته میزان مشارکت زنان در فعالیتهای دامپروری را تبیین کردند.

واژه‌های کلیدی: دامپروری، زنان روستایی، مشارکت، شهرستان چاراویماق، استان آذربایجان شرقی.

مقدمه

چشمگیر در دو دهه اخیر در جهان باعث گردیده که کاهش نابرابری‌های جنسیتی جزء جدایی‌ناپذیر فرایند توسعه گردد و یکی از مهم‌ترین این تحولات، ضرورت و اهمیت حضور زنان در جامعه و تغییر در دیدگاه نسبت به زنان به‌طور عام و زنان روستایی به‌طور خاص است (Khabaz Zade, 2010; Khosravi pour &)

در جوامع مختلف بشری، برای زن و مرد نقش‌هایی متفاوت در خانواده و جامعه تعریف شده است و به‌مراتب نقش زنان در تولیدات خانگی بیش از مردان است و همواره تفاوت‌های جنسیتی عامل مهمی در اشتغال به کار خانگی زنان است (Aligoo, 2011). تحولات

دام به صورت فعالیتی تلفیقی در نظام کشاورزی ایران نقشی مؤثر و تعیین کننده در تولید، درآمد خانوارها و اشتغال کشور دارد (Fazaeli, 2008) و از مهم ترین زیر بخش های کشاورزی است که در امر امنیت غذایی، اشتغال زایی، تأمین پروتئین دامی، توسعه صنایع تبدیلی و از همه مهم تر توسعه و امکان دستیابی به بازارهای جهانی برای صادرات محصولات دامی حضوری اجتناب ناپذیر داشته و از جایگاهی ویژه در اقتصاد ملی برخوردار است (Hashemnia, 2013). پرورش دام هنوز به عنوان یکی از فعالیت های اصلی در مناطق روستایی (Kazybayeva et al., 2006) و به عنوان یک دارایی مهم از نظر فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی در مناطق روستایی (Rota & Sidahmed, 2010) نقش مهمی در معیشت مردم بخصوص فقرا (Ahmad, 2014)، کشاورزان کوچک و حاشیه ای (Narmatha et al., 2015) زنان و جوانان روستایی و افراد بی زمین داشته (Rota & Sidahmed, 2010) و به عنوان یک منبع مطمئن در زمان بحران مالی و خشکسالی برای خانوارها به حساب می آید (Narmatha et al., 2015). همچنین، نگهداری دام منجر به کاهش فقر در جوامع روستایی (Rota & Sidahmed, 2010) و عاملی برای بهبود درآمد خانوارهای روستایی است (Batool et al., 2014). بررسی ها نشان می دهد در کشورهای در حال توسعه همه اعضای خانواده نقش قابل توجهی در فعالیتهای دامپروری بر عهده دارند، ولی زنان، نسبت به سایر اعضای خانواده از مشارکت بیشتری برخوردارند (Nissa Rais et al, 2013). به طوری که آنان حدوداً ۵-۶ ساعت در روز را صرف نگهداری و پرورش دام می نمایند (Arshad et al., 2013) و مشارکت بالای زنان در امور دامپروری نسبت به سایر اعضای خانواده به خاطر تمایل و علاقه زنان در مراقبت و نگهداری از دام است (Jain & Singhal, 2012). البته در مطالعات صورت گرفته که به برخی از آن ها اشاره می شود، سطح و نوع مشارکت زنان در مناطق مختلف تحت تأثیر عوامل متعدد فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی با همدیگر فرق می کند. Abebe & Galmessa (۲۰۱۱) در مطالعه ای در کشور هند گزارش کرد که بیشترین مشارکت زنان در فعالیت دامپروری مربوط به شیردوشی است و مردان هیچ مشارکتی در این زمینه ندارند، اما در ذخیره سازی

(Froushani, 2010). با توجه به اینکه نیمی از جمعیت روستایی زنان می باشند، نقش زنان در توسعه صرفاً معطوف به زنان شهری نمی گردد. بلکه توسعه روستا تا حدود زیادی در بخش های مختلف زراعی، باغی و دامی و دیگر زمینه ها در دست زنان است (Akhondi Ghahrodi, 2011; Al-Agha, 2005) و توجه به مشارکت آن ها در روستاها می تواند مناسب ترین راه برای رسیدن به توسعه باشد (Ghaffari & Torke Harchegani, 2011). زنان روستایی قشری زحمت کش و فعال و به عنوان بخشی از نیروی مولد در جامعه روستایی در همه مراحل تولید محصولات کشاورزی و دامی دوشادوش مردان به فعالیت می پردازند (Divsalar et al., 2011)؛ و ضمن بر عهده داشتن نقشی مهم در اقتصاد روستایی و تولید مواد غذایی (Ghaffari & Torke Harchegani, 2011) سهم قابل ملاحظه ای از نیروی کار و درآمد را نیز به صورت مستقیم و غیرمستقیم به خود اختصاص داده اند (Moshiri & Mahdavi, 2009). با وجود تلاش زیاد زنان در جوامع روستایی، نقش این گروه غالباً در فعالیتهای تولیدی و اقتصادی نادیده گرفته می شود (Anabestani et al, 2012) و به عنوان عناصر نامرئی و نامشهود نیروی انسانی شاغل در اقتصاد روستا به حساب می آیند (Shapour abadi et al., 2008). نقش زنان در توسعه کشاورزی و روستایی از اوایل دهه ۱۹۷۰ به بعد مورد توجه قرار گرفت و اکنون برای اکثر سازمان ها و برنامه ریزان امور توسعه در سطح جهان و کشورهای در حال توسعه به صورت یک اولویت درآمده است. مطالعات حاکی از آن است که زنان کشاورز به طور متوسط در تولید ۵۰ تا ۶۰ درصد از غذای جهان و حدود ۴۰ درصد از نیروی کار و فعالیتهای کشاورزی فعال می باشند (Barghi et al., 2013). و به عبارتی دیگر، نقش محوری در بخش کشاورزی و به طور خاص در دامپروری ایفاء می کنند (Borghain & Hoque Akand, 2011). حدود ۸۰ درصد شاغلین کشاورزی به طور مستقیم و غیرمستقیم در فعالیتهای دامپروری مشارکت می نمایند (Fazaeli, 2008) و نیز ۷۰ درصد افراد شاغل در روستاها و ۹۰ درصد عشایر و ۱۰ درصد از جمعیت شهرنشین در فعالیتهای مرتبط با امور دام فعالیت می کنند (Hadian & Saharkhiz, 2006). پرورش

درمان حیوانات بیمار است، درحالی که به ترتیب در بازاریابی، ساخت و ساز جایگاه دام و ذبح حیوانات کمترین مشارکت را داشته‌اند.

با توجه به مباحث بالا و به‌طور خلاصه می‌توان گفت که باوجود تفاوت در نوع و سطح مشارکت زنان روستایی در مناطق و کشورهای مختلف مشابهت‌هایی نیز در بین مشارکت زنان وجود دارد که می‌توان به مواردی مانند مشارکت در فعالیت‌هایی مانند شیردوشی (Nissa rias, Ahmad, 2014. et al., 2013; Saghir et al., 2005; Arshad et al., 2013; Yousuf hassan et al., 2007; Yousuf Mishra et al., 2008; فرآوری محصولات Kristjanson et al., 2010; Nissa rias et al., 2013; Abebe & Galmessa, 2011; Arshad et al., 2013) مراقبت از حیوانات باردار و نیز تازه متولد شده (Yousuf Hadian & Saharkhiz, 2006; hassan et al., 2007) Nissa rias et al., 2013; مراقبت از حیوانات بیمار (Yousuf hassan et al., 2007) (Luqman et al., 2013; Javed et al., 2006; Luqman et al., 2013; Abebe & Galmessa, 2011; Arshad et al., 2010) و تغذیه دام (Tangka et al., 2010) اشاره کرد. البته سطح و نوع مشارکت زنان در فعالیت‌های دامپروری در مناطق جغرافیایی مختلف با همدیگر تفاوت‌هایی هم دارا هستند. این تحقیق با هدف بررسی وضعیت مشارکت زنان در شهرستان چاراویماق صورت گرفت. طبق گزارش سرشماری ۱۳۹۰ نفوس و مسکن، شهرستان چاراویماق به عنوان یکی از شهرستان‌های جنوبی استان آذربایجان شرقی دارای ۳۲۷۴۵ نفر جمعیت بود که از این جمعیت ۱۸ درصد در مناطق شهری و ۸۲ درصد در روستاها ساکن بودند. با توجه به اینکه دامپروری یکی از فعالیت‌های غالب خانوارهای روستایی محسوب می‌شود و اینکه نیمی از جمعیت روستایی این شهرستان زنان می‌باشند، ولی مطالعه‌ای در خصوص مشارکت زنان در فعالیت‌های دامپروری شهرستان صورت نگرفته بود و مشخص نبود که زنان این شهرستان در چه فعالیت‌هایی و در چه سطحی مشارکت دارند؟ لذا، این تحقیق باهدف بررسی سطح مشارکت زنان روستایی و عوامل مؤثر بر مشارکت آن‌ها صورت گرفت.

خوراک دام و بهداشت حیوانات مشارکت مردان بیشتر است. Arshad et al. (۲۰۱۳) در تحقیقی با عنوان مشارکت زنان در فعالیت‌های کشاورزی دامپروری در کشور پاکستان گزارش کرد که زنان در بسیاری از کارهای دشوار از قبیل برش علوفه، ساخت جایگاه حیوانات، بازاریابی و شستشوی حیوانات مشارکت می‌نمایند، این در حالی است که Ahmad (2014) در تحقیقی در پنجاب پاکستان گزارش کرد که در خانواده‌هایی روستایی که به لحاظ اقتصادی مرفه‌تر و دارای دام بیشتری هستند، زنان مشارکت کمتری دارند. در مقابل خانواده‌هایی که رفاه پایین‌تری دارند، میزان مشارکت زنان بالا است. همچنین، نتایج نشان داد فعالیت‌های محوطه خانه از قبیل نگهداری علوفه، آب دادن به حیوانات، جمع‌آوری کود و شیردوشی توسط زنان انجام می‌گیرد. ولی بریدن علوفه، فروش شیر به‌عنوان فعالیت‌های خارج خانه عمدتاً توسط مردان انجام می‌گیرد و بیشترین مشارکت زنان در زمینه شیردوشی و کمترین مربوط به فروش شیر است. & Ogdand Hembade (2014) در تحقیقی در هند گزارش کردند که زنان نقشی در فروش محصولات لبنی نداشته و بدون اجازه همسرانشان نمی‌توانند اقدام به فروش حیوانات و شیر نمایند. Rathod et al. (2011) در تحقیقی با عنوان مشارکت زنان روستایی در کشاورزی و دامی در کارناتاکا کشور هند، ۳۰ نوع فعالیت دامپروری را در ۶ دسته با عنوان تغذیه، مدیریت، پرورش، مراقبت‌های بهداشتی، فرآوری و بازاریابی و فعالیت‌های متفرقه طبقه‌بندی و مورد مطالعه قرار دادند. نتایج مطالعه نشان داد که به ترتیب زنان بیشترین مشارکت را در مراقبت از حیوانات باردار، تشخیص حیوانات باردار، شیردوشی، مراقبت از حیوانات تازه متولد شده، تمیز کردن سایبان حیوانات و تغذیه حیوانات دارند. Farinde & Ajayi (2005) در پژوهشی در کشور نیجریه گزارش کردند که تقریباً تمامی فعالیت‌های دامپروری بر عهده زنان است، اما در زمینه بازاریابی، ساخت جایگاه دام و کشتار دام نقش کمتری ایفا می‌نمایند. ۶۱/۱ درصد پاسخ‌دهندگان در فعالیت‌های دامپروری مشارکت داشتند و بیشترین مشارکت آنان در تغذیه حیوانات و

روش تحقیق

تحقیق حاضر از لحاظ هدف کاربردی، از نظر نحوه گردآوری داده‌ها از نوع تحقیقات توصیفی (غیرآزمایشی) همبستگی و از نظر میزان نظارت نیز، جزء تحقیقات میدانی است. ابزار تحقیق پرسشنامه محقق ساخته‌ای بود که روایی آن از طریق نظرات اعضای هیئت علمی متخصص در رشته‌های ترویج و آموزش کشاورزی، توسعه روستایی، علوم دامی و کارشناسان علوم دامی سازمان جهاد کشاورزی تأیید شد و نظرات اصلاحی و تکمیلی آن‌ها در تکمیل پرسشنامه مدنظر قرار گرفت. متغیر وابسته سطح مشارکت زنان روستایی در فعالیت‌های دامپروری از طریق شاخص سازی ترکیبی مشتمل بر ۵۱ گویه یا فعالیت (مستخرج از بررسی مطالعات صورت گرفته، در نظر گرفتن ماهیت کارهای دامپروری، مصاحبه با متخصصان موضوعی، مصاحبه و مشاهده کارهای دامپروری زنان در سطح روستاها) و با استفاده از طیف لیکرت (اصلاً=۰ تا همیشه=۳) و در هشت بعد تغذیه (۹ گویه)، شیردوشی و فرآوری (۴ گویه)، مسائل بهداشتی (۶ گویه)، چرا (۵ گویه)، بازاریابی (۱۲ گویه)، بیماری‌ها (۵ گویه)، تولیدمثل (۶ گویه) و پشم‌چینی (۴ گویه) سنجش شد. سطح مشارکت زنان با جمع نمرات کلیه ۵۱ گویه و لحاظ کردن مقدار کمینه (۰) و مقدار بیشینه (۱۵۳) در سه سطح مشارکت کم، متوسط و زیاد کدبندی مجدد شد. نگرش نسبت به فعالیت‌های دامپروری نیز با شاخص ترکیبی دربردارنده ۱۰ گویه و میزان استفاده از منابع اطلاعاتی نیز با ۹ سوال پرسیده شد. برای تعیین پایایی یا قابلیت اعتماد با انجام پیش‌آزمون (۳۰ پرسشنامه خارج از نمونه‌ی اصلی) و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۵ و ۰/۷۲ برای شاخص‌های ترکیبی سنجش سطح مشارکت و نگرش بدست آمد. جامعه آماری این پژوهش را زنان روستایی شهرستان چاروایملاق دارای فعالیت‌های دامپروری، تشکیل می‌دادند و ضمن صحبت با مسئولین سازمان جهاد کشاورزی شهرستان و نیز شناخت خود محققین اکثریت خانوارهای روستایی این شهرستان در منزل خود دام نگه می‌داشتند و لذا جامعه آماری تحقیق همان تعداد خانوارهای روستایی شهرستان انتخاب شد. طبق سرشماری سال ۱۳۹۰

سازمان آمار ۶۵۷۱ خانوار روستایی در این شهرستان زندگی می‌کنند که جهت انجام مطالعه از هر خانوار یک زن (ترجیحاً مادر خانوار و در صورت نبود ایشان از عروس خانواده) به‌عنوان واحدهای مورد مطالعه انتخاب شدند. پس از انجام مطالعه مقدماتی روی ۳۰ زن روستایی خارج از جامعه آماری و با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران^۱ حجم نمونه ۱۳۵ نفر مشخص گردید. از روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای استفاده شد. این شهرستان شامل دو بخش شادیان با دو دهستان و بخش مرکزی با چهار دهستان و در مجموع ۲۱۲ روستای دارای سکنه می‌باشد. در مرحله اول و به‌صورت تصادفی دهستان چاروایملاق شرقی از بخش شادیان و دهستان‌های مرکزی و قوری‌چای شرقی از بخش مرکزی به‌صورت تصادفی انتخاب شدند. در مرحله دوم به‌صورت تصادفی از داخل این دهستان‌ها روستاهایی انتخاب شدند (۱۵ روستا) و در مرحله سوم نیز بر اساس نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی متناسب با تعداد خانوارهای روستایی هر روستا زنان انتخاب شدند (جدول ۱).

جدول ۱ - چارچوب نمونه‌گیری و نمونه‌های انتخابی

بخش	کل خانوارها	تعداد روستاهای	
		روستاها	زنان نمونه
شادیان	۲۵۵۸	۸۳	۵
مرکزی	۴۰۱۳	۱۲۹	۹۷

برای تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه از نرم‌افزار SPSS و Excel در دو بخش توصیفی و استنباطی استفاده گردید.

نتایج و بحث

بر اساس داده‌های تحلیل شده اکثر زنان مورد مطالعه متأهل بودند. همسر ۱۰ نفر از پاسخ‌گویان فوت کرده و ۷ نفر از آنان سرپرست خانوار بودند. میانگین سنی زنان در حدود ۴۰ سال بود. اکثریت آنان در سن کمتر از ۲۵ سالگی ازدواج کرده بودند (۹۴/۸ درصد). از

$$n = \frac{6571(1.96 \times 0.42)^2}{6571(0.07)^2 + (1.96 \times 0.42)^2} \approx \frac{4452.89}{32.87} \approx 135^{-1}$$

خانوار پاسخگویان حدوداً ۱۲۰ میلیون ریال و درآمد حاصل از دامپروری در حدود ۴۰ میلیون ریال بود. میانگین سابقه فعالیت دامپروری در اکثریت خانوارها ۲۲ سال بود و زنان به طور متوسط ۴ ساعت از شبانه روز را صرف فعالیت‌های دامپروری می‌کردند. اطلاعات و دانش اکثریت زنان (۵۴/۸ درصد) راجع به نگهداری گاو و گوسفند در حد زیاد بود. ۳۱ درصد خانوارها گوسفند نداشتند و از بین زنانی که گوسفند نگهداری می‌کردند، بیشترین فراوانی با ۵۵/۹ درصد مربوط به نگهداری ۱۰ تا ۳۰ رأس گوسفند بود. از نظر نگهداری گاو نیز ۱۹ خانواده گاو نداشتند، بیشترین فراوانی (۷۵ درصد) در میان دارندگان گاو مربوط به نگهداری ۱ تا ۵ رأس گاو بود. (جدول ۲).

لحاظ تحصیلات اکثریت زنان بی‌سواد یا کم‌سواد بودند (۷۷ درصد) و تنها ۱۱ نفر دیپلم یا تحصیلات بالاتری داشتند. شغل اصلی همه آنان خانه‌داری بود و درکنار خانه‌داری در فعالیت‌های کشاورزی و دامپروری نیز مشغول بودند. شکل نظام خانواده در بیشتر خانوارهای مورد مطالعه به طور مستقل (زن، شوهر و فرزندان) بود (۶۳/۷ درصد). متوسط بعد خانوار در حدود ۶ نفر بود و اکثریت زنان مورد مطالعه عضو هیچ نهادی نبودند و ۱۷ نفر از آنان عضو بسیج بودند. هیچ‌یک از زنان در کلاس‌های آموزشی خاصی در خصوص دامپروری شرکت نکرده بودند. تحصیلات اکثریت همسران زنان کم‌سواد و بی‌سواد بود (۵۴/۷ درصد). شغل اصلی همسران اکثریت زنان مورد مطالعه کشاورزی (۶۵/۹ درصد) و شغل فرعی آن‌ها (۴۰ درصد) دامپروری بود. میانگین درآمد سالانه

جدول ۲- توزیع فراوانی خانوارهای مورد مطالعه برحسب مالکیت گوسفند و گاو

گوسفند (رأس)	فراوانی	درصد معتبر	درصد تجمعی	سایر آماره‌ها
۱۰-۳۰	۵۲	۵۵/۹	۵۵/۹	میانگین: ۶۱/۷۲ حداقل: ۱۰
۳۱-۵۱	۱۶	۱۷/۲	۷۳/۱	حداکثر: ۷۰۰
۵۲-۷۲	۷	۷/۵	۸۰/۶	انحراف معیار: ۹۷/۴۸
۷۳-۹۳	۶	۶/۵	۸۷/۱	
۹۴ و بیشتر	۱۲	۱۲/۹	۱۰۰	
جمع	۹۳	۱۰۰		
گاو (رأس)	فراوانی	درصد معتبر	درصد تجمعی	سایر آماره‌ها
۵-۱	۸۷	۷۵	۷۵	میانگین: ۵/۱۹
۱۰-۶	۲۱	۱۸/۱	۹۳/۱	حداقل: ۱
۱۵-۱۱	۵	۴/۳	۹۷/۴	حداکثر: ۱۶
۱۶ و بیشتر	۳	۲/۶	۱۰۰	انحراف معیار: ۴/۶۴
جمع	۱۱۶	۱۰۰		

از نظر هنجارهای روستا غیرقابل قبول اعلام کردند و اینکه در روستا پسندیده نیست که زن در خارج از خانه خودش مشغول فعالیت‌های دامپروری بشود. زنان به طور متوسط سه بار در سال به شهر مسافرت می‌کردند. هدف رفتن به شهر بیشتر پاسخگویان به منظور دیدوبازدید بوده و خرید کردن از شهر و درمان نیز به ترتیب هدف دوم و سوم زنان برای رفتن به شهر بود. اکثریت آنان به همراه همسران خود به شهر می‌رفتند (۶۵/۹ درصد). نگرش زنان از طریق شاخص ترکیبی مشتمل بر ۱۰ گویه سنجش شد. جهت گزارش وضعیت نگرشی زنان

بیشتر از نصف خانوارهای دارای گوسفند از چوپان برای چراندن گوسفندان خودشان استفاده می‌کردند. ولی در خصوص گاو سهم چوپان (۳۹/۳ درصد) و خود اعضای خانواده (۳۳/۳ درصد) تقریباً برابر بود. اکثریت زنان مورد مطالعه (۶۴/۶ درصد) علاقه‌مند به مشارکت دختران خود در فعالیت‌های دامپروری بودند. ۸۶/۷ درصد از زنان روستایی اظهار کردند که کار کردن زنان در فعالیت‌های دامپروری در داخل خانه از نظر هنجارهای روستایی مورد قبول است. ولی اکثریت زنان مورد مطالعه (۶۱/۵ درصد) کار زنان در بیرون از خانه را

رتبه‌های آخر قرار دارند. به غیر از تلویزیون، سایر منابع اطلاعاتی کمتر از حد متوسط مورد استفاده زنان بودند.

جدول ۳- توزیع فراوانی زنان روستایی برحسب نگرش آن‌ها

سطح نگرش	فراوانی	درصد فراوانی	درصد تجمعی
منفی (نامساعد)	۵	۳/۷	۳/۷
خنثی	۸۲	۶۰/۷	۶۴/۴
مثبت (مساعد)	۴۸	۳۵/۶	۱۰۰

طیف مورد استفاده (کاملاً مخالفم=۱ تا کاملاً موافقم=۵)

روستایی ضمن جمع جبری امتیازات کلیه گویه‌ها و با لحاظ کردن مقدار کمینه (۱۰) و مقدار بیشینه (۵۰)، زنان در سه سطح نگرشی منفی، خنثی (میانه) و مثبت کدبندی مجدد شدند و همان‌طوری که مشاهده می‌شود (جدول ۳)، اکثریت زنان روستایی (۶۰/۷ درصد) نگرش خاصی نسبت به فعالیت‌های دامپروری نداشتند و به عبارتی نگرششان نه مثبت بود و نه منفی.

داده‌های تحلیل شده در خصوص رسانه‌های ارتباطی مورد استفاده زنان نشان داد (جدول ۴)، دیدن برنامه‌های تلویزیونی، ماهواره و مشاهده فیلم‌ها در رتبه‌های اول تا سوم قرار دارند و در مقابل مشاهده پوستر و اینترنت در

جدول ۴- رتبه‌بندی میزان استفاده از رسانه‌های ارتباطی توسط زنان روستایی

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	رسانه‌های انبوهی
۱	۳۴/۴	۰/۷۵	۲/۱۸	دیدن برنامه تلویزیونی
۲	۱۴۲/۵	۱/۰۴	۰/۷۳	دیدن برنامه ماهواره‌ای
۳	۱۵۰	۱/۰۲	۰/۶۸	مشاهده فیلم‌ها
۴	۲۲۵	۰/۸۱	۰/۳۶	دریافت پیامک جمعی
۵	۲۴۴/۸	۰/۷۱	۰/۲۹	شنیدن برنامه رادیویی
۶	۳۶۸/۷	۰/۵۹	۰/۱۶	مطالعه نشریه/پروشور چاپی/کتاب
۷	۴۹۰/۹	۰/۵۴	۰/۱۱	مطالعه روزنامه- مجله
۸	۷۷۵	۰/۳۱	۰/۰۴	مشاهده پوستر
۹	۱۷۰۰	۰/۱۷	۰/۰۱	اینترنت و ایمیل

طیف مورد استفاده (هیچ=۰، کم=۱، تا حدی=۲، زیاد=۳)

همان‌طور که بیان شد، مشارکت زنان در ۵۱ فعالیت دامپروری مورد سوال قرار گرفت، که نتایج در جدول ۵ آورده شده است.

جدول ۵- رتبه‌بندی میزان مشارکت زنان روستایی در انواع مختلف فعالیت‌های دامپروری

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	مشارکت	فعالیت دامپروری
۱	۲۶/۹۲	۰/۷۰	۲/۶۰	زیاد	فرآوری محصولات دامی
۲	۳۲/۶۵	۰/۸۰	۲/۴۵		جمع‌آوری تخم‌مرغ
۳	۳۶/۲۶	۰/۸۷	۲/۴۰		غذاهای و آب دادن به طیور
۴	۳۶/۲۸	۰/۸۶	۲/۳۷		تمیز کردن لانه مرغ
۵	۴۲/۱۳	۰/۹۹	۲/۳۵		دوشیدن شیر گاو
۶	۴۲/۳۳	۰/۹۱	۲/۱۵		مراقبت از نوزادهای تازه متولد شده
۷	۵۲/۳۶	۱/۰۰	۱/۹۱	متوسط	کرچ دادن مرغ
۸	۴۴/۷۵	۰/۸۱	۱/۸۱		آب دادن به دام
۹	۷۳/۱۹	۱/۳۱	۱/۷۹		دوشیدن شیر گوسفند
۱۰	۵۸/۳۳	۰/۹۱	۱/۵۶		مراقبت از حیوانات باردار
۱۱	۷۶/۹۲	۱/۲۰	۱/۵۶		فروش فرآورده‌ها در داخل روستا

مشارکت	فعالیت دامپروری	میانگین	انحراف معیار	ضریب تغییرات	رتبه
	علوفه دادن به دام	۱/۵۲	۰/۸۸	۵۷/۸۹	۱۲
	تمیز کردن اسطبل و طویله	۱/۴۸	۱/۰۲	۶۸/۹۲	۱۳
	فروش تخم مرغ	۱/۴۵	۱/۱۵	۷۹/۳۱	۱۴
	جمع آوری پشم	۱/۳۹	۱/۲۴	۸۹/۲۰	۱۵
	تصمیم گیری در فروش طیور	۱/۳۳	۱/۱۸	۸۸/۷۲	۱۶
	کنترل برنامه غذایی دام	۱/۲۴	۱/۰۲	۸۲/۲۵	۱۷
	تصمیم گیری در نوع غذادهی به دام	۱/۱۶	۰/۸۷	۷۵	۱۸
	نگهداری از دام های بیمار	۱/۱۵	۰/۸۶	۷۴/۷۸	۱۹
	جمع آوری فضولات و حمل به خارج خانه	۱/۱۴	۰/۹۶	۸۴/۲۱	۲۰
	مهار دام برای شیردوشی	۱/۰۸	۱/۱۶	۱۰۷/۴۱	۲۱
	کمک به زایمان دام	۱/۰۴	۰/۹۴	۹۰/۳۸	۲۲
	خرد کردن علوفه	۰/۹۲	۰/۸۸	۹۵/۶۵	۲۳
	درمان بیماری دام و طیور	۰/۹۲	۰/۹۵	۱۰۳/۲۶	۲۴
	دادن قرص از طریق دهان	۰/۸۳	۰/۸۳	۱۰۰	۲۵
	جدا کردن دام های مریض	۰/۸۳	۰/۸۹	۱۰۷/۲۲	۲۶
	شمارش و کنترل دام	۰/۶۸	۱/۰۴	۱۵۲/۹۴	۲۷
	تصمیم گیری در مورد تعداد دام	۰/۶۶	۰/۸۷	۱۳۱/۸۲	۲۸
	جستجوی دام های گمشده	۰/۶۱	۰/۹۲	۱۵۰/۸۲	۲۹
	درست کردن قالب های سوختی	۰/۵۷	۱/۰۱	۱۷۷/۱۹	۳۰
	فروش پشم	۰/۵۶	۰/۹۹	۱۷۶/۷۸	۳۱
کم	تصمیم گیری در فروش دام	۰/۵۴	۰/۸۱	۱۵۰	۳۲
	کنترل دام برای پشم چینی	۰/۴۷	۰/۸۱	۱۷۲/۳۴	۳۳
	جفت گیری دام	۰/۴۳	۰/۶۱	۱۴۱/۸۶	۳۴
	تصمیم گیری در خرید دام	۰/۳۷	۰/۷۴	۲۰۰	۳۵
	شستشو جهت پشم چینی	۰/۳۳	۰/۷۱	۲۱۵/۱۵	۳۶
	تزیین آمپول	۰/۲۶	۰/۵۶	۲۱۵/۳۸	۳۷
	تصمیم گیری انتخاب محل نگهداری دام	۰/۲۴	۰/۶۰	۲۵۰	۳۸
	جمع آوری علوفه از مزارع و باغات	۰/۲۳	۰/۵۷	۲۴۷/۸۳	۳۹
	ساخت و تعمیرات اسطبل و طویله	۰/۲۱	۰/۶۰	۲۸۵/۷۱	۴۰
	چرا بردن دام در اطراف روستا	۰/۱۹	۰/۵۱	۲۶۸/۴۲	۴۱
	فروش فرآورده های دامی در خارج روستا	۰/۱۹	۰/۶۰	۳۱۵/۷۹	۴۲
	خرید دام از بازار و انتقال به اسطبل	۰/۱۶	۰/۵۶	۳۵۰	۴۳
	چرا بردن دام خارج از روستا	۰/۱۳	۰/۴۵	۳۴۶/۱۵	۴۴
	فروش گوشت ذبح شده	۰/۱۳	۰/۵۴	۴۱۵/۳۸	۴۵
	انتخاب محل چرای دام	۰/۰۹	۰/۳۸	۴۲۲/۲۲	۴۶
	چیدن پشم	۰/۰۷	۰/۳۷	۵۲۸/۵۷	۴۷
	تصمیم گیری در فروش کود	۰/۰۶	۰/۴۰	۶۶۶/۶۶	۴۸
	تهیه غذای دام از بازار و روستا	۰/۰۵	۰/۲۸	۵۶۰	۴۹
	بردن دام به بازار	۰/۰۲	۰/۲۶	۱۳۰۰	۵۰
	کشت علوفه	۰	۰	۰	۵۱

* بر حسب طیف لیکرت ۴ سطحی (اصلاً = ۰، گاهی اوقات = ۱، اغلب = ۲، همیشه = ۳)

، هم نشان‌دهنده آن بود که زنان مشارکت کمی در فعالیتهای بازاریابی دارند. درحالی‌که Ogdand & Hembade (2014) گزارش کردند که زنان مشارکت بالایی در تصمیم‌گیری در مورد تعداد دام، خرید و فروش محصولات دامی دارند، اما در زمینه فروش حیوانات، مشارکت نسبتاً کمتری دارند و اینکه زنان بدون اجازه همسرانشان نمی‌توانند اقدام به فروش حیوانات نمایند. Mishra et al. (2008) نیز در مطالعه‌ای گزارش کرد که صد درصد خریدوفروش حیوانات توسط مردان صورت می‌گیرد. همان‌طوری که در جدول ۵ هم مشاهده شد، سطح مشارکت زنان در برخی فعالیتهای زیاد و در برخی دیگر کم بود. لذا با توجه به ماهیت فعالیتهای ۵۱ گانه آنها در هشت زیربخش تفکیک شدند و نتایج در جدول ۶ آمده است.

نتایج بیانگر آن است که میزان مشارکت زنان در شش نوع از فعالیتهای در حد زیاد، در ۱۶ فعالیت در حد متوسط و در بقیه فعالیتهای (۲۹ فعالیت) در حد کم است. بیشترین مشارکت زنان در فرآوری محصولات دامی و کمترین مشارکت در بردن دام به بازار برای فروش بود و نیز در کشت علوفه برای دام هیچ مشارکتی نداشتند. در این ارتباط مطالعات قبلی هم به نتایج کمابیش مشابهی اشاره کرده‌اند. Ahmed. (2014)، Arshad et al. (2013)، Lughman et al. (2014)، Yousuf hassan et al. (2007)، Nissa rias et al. (2014) گزارش کردند که بیشترین سطح مشارکت زنان در زمینه تمیز کردن جایگاه حیوانات و پرندگان، تغذیه و آب دادن به حیوانات است. Bravo-Baumann (۲۰۰۰) گزارش کرد که آقایان بیشتر تمایل به کار با دامهای بزرگ دارند ولی در مقابل زنان دامهای کوچک‌تر مثل طیور را ترجیح می‌دهند. یافته‌های مطالعات (2006)

جدول ۶- توزیع فراوانی و رتبه‌بندی مشارکت در زیر بخش‌های دام توسط زنان

رتبه	زیر بخش	کم		متوسط		زیاد	
		درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی	درصد فراوانی	فراوانی
۱	شیردوشی و فرآوری	۱۲	۸/۹	۶۰	۴۴/۴	۶۳	۴۶/۷
۲	فعالیت‌های تولیدمثلی دام	۲۸	۲۰/۷	۸۳	۶۱/۵	۲۴	۱۷/۸
۳	تغذیه دام	۷۳	۵۴/۱	۵۷	۴۲/۳	۵	۳/۷
۴	مسائل بهداشتی دام	۸۵	۶۳/۰	۴۵	۳۳/۳	۵	۳/۷
۵	مدیریت بیماری‌های دام	۱۰۸	۸۰	۲۳	۱۷	۴	۳
۶	بازاریابی	۱۲۵	۹۲/۶	۹	۶/۷	۱	۰/۷
۷	فعالیت‌های پشم‌چینی	۱۱۲	۸۳/۰	۲۰	۱۴/۸	۳	۲/۲
۸	چرای دام	۱۲۲	۹۰/۴	۱۱	۸/۱	۲	۱/۵

جدول ۷- توزیع فراوانی زنان روستایی برحسب مشارکت

سطح مشارکت	فراوانی	درصد	
		فراوانی	درصد تجمعی
کم	۹۲	۶۸/۱	۶۸/۱
متوسط	۴۲	۳۱/۱	۹۹/۳
زیاد	۱	۰/۷	۱۰۰

همان‌طور که مشاهده می‌شود اکثریت زنان روستایی (۶۸/۱ درصد) مورد مطالعه در شهرستان چاراویماق مشارکت کمی در فعالیتهای دامپروری داشتند.

نتایج حاصل از رتبه‌بندی فعالیتهای در ابعاد مختلف نشان از مشارکت بالای زنان در فعالیتهای شیردوشی و فرآوری دارد که با نتایج مطالعات Ahmad (2014)، sakhir et al (2005) و Riyasat et al (2014) مطابقت دارد و کمترین مشارکت در زمینه چرای دام می‌باشد که با نتایج پژوهش Barghi et al. (2013) مطابقت دارد. از تجمیع امتیازات ۵۱ گویه و کدبندی مجدد آنها مشارکت زنان روستایی در سه سطح محاسبه شد. (جدول ۷).

از ضریب همبستگی برای بررسی روابط متغیرهای مورد مطالعه با سطح مشارکت زنان روستایی در فعالیتهای دامپروری استفاده شد که نتایج در جدول ۸ آورده شده است.

جدول ۸- نتایج همبستگی بین میزان مشارکت زنان روستایی با متغیرهای مورد مطالعه

متغیر مستقل	نوع ضریب	R	Sig
تعداد مردان خانواده	پیرسون	-.۲۳۷**	۰/۰۰۶
تعداد دفعات رفتن به شهر	پیرسون	۰/۱۹۱*	۰/۰۲۷
درآمد سالانه	پیرسون	-.۰۲۹	۰/۷۴۳
درآمد سالانه حاصل از دامپروری	پیرسون	-.۰۴۴	۰/۶۲۳
سن	پیرسون	۰/۰۹۹	۰/۲۵۳
نگرش	پیرسون	۰/۲۶۳**	۰/۰۰۲
میزان تحصیلات زنان	اسپیرمن	-.۰۲۸۷**	۰/۰۰۱
میزان مشورت همسران	اسپیرمن	۰/۲۸۱**	۰/۰۲۳
تحصیلات همسر	اسپیرمن	-.۰/۱۹۸*	۰/۰۲۳
تعداد دام	پیرسون	*-۰/۱۷۱	۰/۰۴۹
تعداد اعضای خانوار	پیرسون	*-۰/۱۸۰	۰/۰۳۸

*معنی داری در سطح پنج درصد ** معنی داری در سطح یک درصد

آنها حاکی از این است که بیشتر زنان برای انجام کارهای ضروری خود از قبیل خرید، درمان و یا بازدید از اقوام خود به شهر می‌روند و لذا زنانی که مشارکت بیشتری در فعالیتهای دامپروری داشتند، بیشتر هم به شهر مسافرت کرده بودند. پیشتر Ahmad (2014) نیز رابطه منفی بین این دو متغیر را گزارش کرده بود که با نتیجه تحقیق حاضر همسو نبود. رابطه مثبت و معنی دار بین نگرش زنان و مشورت مردان با آنها در خصوص مسائل دامپروری با میزان مشارکت آنها نیز نشان می‌دهد که هرچه زنان روستایی نگرش مثبت‌تری به فعالیتهای دامپروری داشتند و نیز مردانشان بیشتر در امور دامپروری با آنان مشورت می‌کردند، از مشارکت بیشتری نیز برخوردار بودند. et al., (2005) Lahaesaeizadeh نیز اعتقاد دارند که با افزایش آگاهی زنان نسبت به وضعیت خود و هم‌جنسان و نیز مثبت بودن نگرش آنها نسبت به حضور در عرصه‌های اقتصادی باعث افزایش مشارکت اقتصادی آنان نیز می‌گردد. رابطه منفی بین تعداد دام و مشارکت زنان نیز نشان‌دهنده این است که خانوارهایی که تعداد دام بیشتری داشتند، مشارکت زنان کمتر بود و این خانوارها از نیروی کارگری برای انجام برخی کارهای دامپروری چوپانی و غیره استفاده می‌کردند ولی تمامی فعالیتهای در خانوارهای با تعداد دام کمتر توسط نیروی خانوادگی و طبیعتاً بخشی

نتایج نشان می‌دهد که بین تعداد مردان خانه و میزان مشارکت زنان رابطه منفی و معنی داری وجود دارد. با افزایش تعداد مردان خانه کار بین زنان و مردان تقسیم می‌شود. Grace (2005) نیز به رابطه منفی بین تعداد مردان و میزان مشارکت زنان اشاره کرده است. میزان مشارکت زنان با تحصیلات آنها رابطه منفی و معنی داری داشت و زنان تحصیل کرده کمتر در کارهای دامپروری مشارکت داشتند. شاید یکی از دلایل افزایش سطح توقعات و انتظارات زنان تحصیل کرده باشد که انجام کارهای دامپروری را مناسب سطح اجتماعی خود نمی‌دانند. مشابه این نتیجه را Ghanbari et al (2011)، Barghi et al. (2013)، Fotovati et al. (2013) و Lahaesaeizadeh et al (2005) نیز گزارش کرده بودند. درحالی‌که Porbar et al. (2014) در مطالعه‌ای در شهرستان قیرو کارزین فارس گزارش کردند که بین سطح سواد و مشارکت رابطه معنی داری وجود ندارد که با نتیجه این مطالعه تطابق ندارد. با توجه به رابطه منفی و معنی دار بین تحصیلات همسران زنان با میزان مشارکت آنها می‌توان گفت که مردان تحصیل کرده تمایل کمتری به مشارکت زنان خود در امور دامپروری داشتند. دلیل این رابطه منفی شاید به افزایش توقعات این مردان و نیز احتمال بالا بودن تحصیلات همسران این مردان نیز برمی‌گردد. وجود رابطه مثبت و معنی دار بین تعداد دفعات رفتن به شهر زنان و میزان مشارکت

و باغبانی و هم‌چنین دام و طیور بر عهده دارند. درحالی‌که Mishra et al. (2008) بایبان رابطه معکوس بین سن و میزان مشارکت نشان داد زنان بالای پنجاه سال به دلیل مشکلات بهداشتی و دیگر وظایف کمتر در فعالیت‌های مزرعه مشارکت می‌نمایند؛ اما در تحقیق حاضر بین سن و میزان مشارکت زنان رابطه معنی‌داری مشاهده نگردید. بین درآمد سالانه خانوار با میزان مشارکت زنان رابطه معنی‌داری وجود نداشت و این نشان می‌دهد که در محیط روستایی درآمد خانوارها ارتباطی با نوع مشارکت آنها در فعالیت‌ها ندارد. در حالی که در محیط‌های شهری شاید با افزایش درآمد احتمال دارد که زنان برای انجام حتی فعالیت‌های خانگی از افراد دیگری استفاده کنند. نتایج مطالعات Ahmed (2014)، Riyasat et al. (2014) و Nissari et al. (2013) قبلاً به رابطه مثبت بین این دو متغیر اشاره کرده بودند.

هم توسط زنان صورت می‌گیرد. این نتیجه با نتایج مطالعات Ahmad & Soroush (2014)، mehr (2010) هم‌خوانی دارد. درحالی‌که Porbar et al. (2013)، Boojarjomhoori et al. (2010) و Ghanbari et al. گزارش کردند بین تعداد دام و میزان مشارکت زنان رابطه معنادار و مثبتی وجود دارد و رابطه منفی بین تعداد اعضای خانوار و میزان مشارکت زنان وجود دارد. نتایج مطالعات صورت گرفته توسط et al. Lahsaeizadeh (2005)، Arshad et al. (2010)، Boojarjomhoori et al. (2010)، porbar et al. (2014)، Ghanbari et al. (2011) نشان داد که در مقایسه بین گروه‌های مختلف سنی، میزان مشارکت زنان میان سال در فعالیت‌های کشاورزی و دامپروری بیشتر از دختران است. Al-Agha (2005) بیان می‌کند زنان متأهل روستا به نسبت افراد مجرد مشارکت بیشتری در بخش زراعت

جدول ۹- نتایج آزمون t مقایسه دو گروه زنان با علایق متفاوت

Sig	T	انحراف معیار	میانگین	تعداد	سطوح متغیر	متغیر گروه‌بندی
۰/۰۱۴**	۲/۵۰۴	۱۹/۶۰	۴۹/۵۴	۸۶	بله	علاقه به مشارکت دختران
		۱۱/۹۷	۴۲/۷۰	۴۸	خیر	

دامپروری نداشتند. برای مقایسه مشارکت گروه‌های مختلف زنان از آزمون کروسکال والیس استفاده شد. (جدول ۱۰)

نتایج آزمون t نشان داد که میزان مشارکت در فعالیت‌های دامپروری بین زنان روستایی که علاقه‌مند به مشارکت دختران خود بودند، بیشتر از آن‌هایی بود که علاقه‌ای به مشارکت دخترانشان در فعالیت‌های

جدول ۱۰- نتایج آزمون کروسکال والیس برای مقایسه مشارکت زنان در گروه‌های مستقل

Sig	X ²	میانگین رتبه‌ای	تعداد	سطوح متغیر	متغیر گروه‌بندی
۰/۰۰۱**	۱۶/۵۸۳	۷۴/۸۳ ۴۲/۱۶ ۸۳/۲۱ ۶۷/۰۸	۸۶ ۲۹ ۷ ۱۲	مستقل همراه خانواده همسر (گسترده) سرپرست خانواده (بدون شوهر) همراه پسر و عروس	نوع نظام خانواده
۰/۰۴۳*	۸/۱۳۳	۶۳/۴۰ ۴۴/۹۵ ۷۰/۴۰ ۷۷/۳۰	۴۵ ۲ ۵۳ ۱۰	بدون شغل فرعی کشاورزی دامپروری کارگری	شغل فرعی همسر
۰/۰۳۷*	۸/۴۷۰	۷۸/۷۹ ۸۵/۶۶ ۵۷/۹۰ ۶۶/۸۷	۲۱ ۱۶ ۵۲ ۴۵	عدم مالکیت گاو تغذیه در خانه و عدم بردن به چرا چوپان چرا توسط اعضای خانواده	وضعیت چرای گاو
۰/۰۱۵*	۸/۳۸۷	۸۸/۰۴ ۶۰/۱۵ ۶۳/۹۵	۲۴ ۲۷ ۸۳	قابل قبول معمولی غیرقابل قبول	ارزیابی زنان از هنجار روستا در خصوص کار در بیرون خانه توسط زنان

کردن اسطبل و غیره انجام می‌گیرد، توسط چوپان انجام می‌شود. دیدگاه و ادراک زنان از نگاه روستاییان به کار آنها در خارج از خانه روی تمایل و مشارکت آنها در این قبیل فعالیت‌ها تأثیرگذار است. در این تحقیق نیز زنانی که ادراک آنها از فرهنگ روستا در خصوص کار زنان در بیرون خانه قابل قبول بود، مشارکت بیشتری از دو گروه دیگر داشتند.

به‌منظور بررسی تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد. بر اساس یافته‌های جدول ۱۱، چهار متغیر میزان تحصیلات زنان، تعداد مردان خانه، میزان مشورت مردان با زنان در مسایل دامپروری و تعداد دفعات رفتن به شهر ۲۹/۶ درصد از واریانس متغیر وابسته میزان مشارکت زنان در فعالیت‌های دامپروری را تبیین می‌کنند.

نتایج نشان داد زنانی که همسران خود را از دست‌داده بودند، نسبت به سایر زنان مشارکت بیشتری در فعالیت‌های دامپروری داشتند و دلیل مشارکت بالای آنها هم به دلیل وابستگی کامل معیشت آنها به دام می‌باشد. این یافته با مطالعه Kristjanson et al. (2010) هم‌خوانی دارد. زنانی که همسران آنها شغل فرعی کارگری داشتند، دارای مشارکت بیشتری بودند. این گروه از زنان در زمان‌هایی که همسران آنها مشغول کارگری هستند، خودشان کلیه فعالیت‌های دامپروری را انجام می‌دهند. با توجه به معنی‌داری آزمون کروسکال والیس، خانوارهایی که گاوهای خود را به چرا نمی‌بردند، زنانشان مشارکت بیشتری داشتند. با توجه به اینکه وقتی گاوها توسط چوپان به صحرا برده می‌شود، عملاً بخشی از کارهایی که زنان در منزل از قبیل تغذیه، تمیز

جدول ۱۱- متغیرهای تأثیرگذار بر میزان مشارکت زنان در فعالیت‌های دامپروری

متغیر	B	Beta	مقدار t	Sig	□	□ ^۲
میزان تحصیلات زنان	-۵/۱۴۸	-۰/۴۰۳	-۵/۱۵۶	۰/۰۰۰	۰/۲۹۰	۰/۰۸۴
تعداد مردان خانه	-۵/۴۰۴	-۰/۳۴۹	-۴/۴۷۹	۰/۰۰۰	۰/۴۵	۰/۲۱۱
میزان مشورت مردان با زنان در مسائل دامپروری	۲/۸۹۳	۰/۲۰۵	۲/۷۴۶	۰/۰۰۷	۰/۵۷۰	۰/۲۵۷
تعداد دفعات رفتن به شهر	۰/۷۵۷	۰/۲۰۱	۲/۶۶۰	۰/۰۰۹	۰/۵۴۴	۰/۲۹۶
مقدار ثابت	۶۰/۳۸۰	-	۱۰/۸۲۱	۰/۰۰۰	-	-

مثبت و معنی‌داری روی میزان مشارکت گذاشته است، گرچه این فرضیه وجود دارد که زنانی که ارتباطات بیرونی و تعامل بیشتری با سایر جوامع دارند، احتمالاً نسبت به انجام کارهای کشاورزی و دامپروری رغبت کمتری داشته باشند ولی در این تحقیق فرضیه فوق تأیید نشد. یکی از دلایل موجود در این زمینه به هدف از مراجعه‌های زنان به شهر برمی‌گردد که اکثراً برای دیدن اقوام بوده است و خانوارهای با دام بیشتر معمولاً در موقع دیدن اقوام با خودشان فرآورده‌های دامی از قبیل پنیر، کره، روغن حیوانی و ماست را سوغاتی می‌دهند و لذا زنان دارای دام بیشتر و مشارکت بیشتر نیز بیشتر به دیدن اقوام خودشان در شهر رفته بودند.

پیشنهادها

۱- نتایج تحقیق نشان داد که تلویزیون مهم‌ترین کانال کسب اطلاعات زنان روستایی به حساب می‌آید و

با توجه به نتایج بالا و میزان ضریب بتا، تحصیلات زنان بیشترین تأثیر را به‌صورت معکوس روی مشارکت زنان گذاشته است و زنان تحصیل کرده مشارکت کمتری را در فعالیت‌های دامپروری داشتند. با توجه به ماهیت کارهای دامپروری زنانی که در محیط‌های آموزشی حضور پیدا می‌کنند و به خاطر تحصیلات بالاتر و دسترسی به منابع اطلاعاتی زیادتر تمایل کمتری به مشارکت در کارهای دامپروری پیدا می‌کنند. همچنین، هنگامی که مردان خانه زیادتر می‌شود، کارهای دامپروری را بیشتر آن‌ها انجام داده و لذا تأثیری منفی روی میزان مشارکت زنان در فعالیت‌های دامپروری گذاشته است. همچنین زنانی که مشورت‌های بیشتری به مردان خود در خصوص فعالیت‌های دامپروری ارائه کرده بودند، روی مشارکت آن‌ها به‌صورت مثبت تأثیر گذاشته بود. تعداد دفعات رفتن به شهر زنان تأثیر

دلایل در آینده صورت گیرد تا با توانمندسازی زنان روستایی منطقه زمینه ارتقای بهره‌وری فعالیت‌های دامپروری میسر گردد.

۳- طبق اظهار زنان آن‌ها عضو هیچ نهاد یا سازمانی نبودند، لذا پیشنهاد می‌گردد دلایل عدم عضو بودن زنان، از دو جنبه نبود تعاونی در منطقه یا عدم تمایل زنان روستایی مورد شناسایی و بررسی قرار گیرد.

۴- بیشتر زنان سرپرست خانوار در فعالیت‌های دامپروری مشارکت بیشتری داشتند و با فروش فرآورده‌های مربوطه و نیز خود دام معاش خانواده را تأمین می‌کردند. لذا نیاز است که جایگاه این خانواده‌ها هم در سطح محلی و هم ملی بیشتر مورد شناسایی قرار گیرد و ضمن قدردانی از این خانواده‌ها حمایت بیشتری از این زنان در راستای بهبود معیشت و اقتصاد این خانوارها صورت بگیرد.

۵- با توجه به اینکه دامپروری فعالیت غالب این منطقه است لذا توسعه و ترویج فناوری‌های نوین دامپروری مرتبط با الگوی مشارکت زنان روستایی برای از بین بردن تصور رایج در مورد سنتی بودن دامپروری و نشان دادن پیوند بین دامپروری و فناوری نوین برای جلب زنان روستایی تحصیل کرده در زمینه دامپروری پیشنهاد می‌گردد.

در مقابل از رسانه‌های چاپی مانند مطالعه نشریه، بروشور چاپی و روزنامه استفاده کمتری داشتند، یکی از این دلایل عدم دسترسی به رسانه‌های چاپی و کم‌سواد بودن زنان منطقه بود. در این زمینه دولت و سایر نهادها باید برنامه‌ها و پروژه‌هایی را برای آموزش و توانمندسازی زنان در زمینه ارتقای بهره‌وری فعالیت‌های دامپروری سازمان‌دهی کنند. با این اقدام نه تنها سهم زنان در درآمد خانوار بلکه در درآمدهای ملی نیز افزایش می‌یابد.

۲- بر اساس اظهار زنان مورد مطالعه آنان در هیچ دوره آموزشی مربوط به فعالیت‌های دامپروری مشارکت نکرده بودند، لذا پیشنهاد می‌گردد دلیل این مسئله مورد شناسایی قرار گیرد و اگر توسط سازمان‌های مسئول هیچ دوره‌ای برگزار نشده است، در آینده نسبت به طراحی و اجرای دوره‌های مربوطه بصورت دیداری اقدام گردد. از آنجایی که مشارکت زنان در بخش‌های شیردوشی، تولیدمثل، تغذیه و مسایل بهداشتی بالا بود، توصیه می‌شود تا آموزش‌های لازم در زمینه روش‌های نوین و صحیح در این زمینه به آن‌ها ارائه گردد. همچنین در صورتی که دوره‌هایی برگزار شده است ولی زنان روستایی در آن مشارکت نکرده‌اند، نیز پیشنهاد می‌شود دلایل این عدم مشارکت و تلاش برای رفع این

REFERENCES

1. Abebe, W., & Galmessa, U. (2011). Gender role in peri urban dairy production system of Ambo town, Ethiopia, *Journal of Agricultural Extension and Rural Development*, 3(13), 224-228.
2. Ahmad, I. (2014). *The role of rural women in livestock management, socio-economic evidences from diverse geographical locations of Punjab (Pakistan)*, Geography. Universit_e Toulouse le Mirail – Toulouse, Retrived September 1 2015. From, <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-00933784>
3. Akhondi ghahrodi, M. (2011). RM-oriented social and economic participation of women, *Monthly Scientific, Educational and Research of Dehyariha*, (33), 3-5. (In Farsi)
4. Al- Agha, F. (2005). Identifying high income jobs for rural women and determining related educational needs and capabilities. *Women in Development and Politics*, 3 (1), 147- 169. (In Farsi)
5. Aligoo, M. (2011). Estimating economic value of household activity of rural women, *Monthly Scientific, Educational and Research of Dehyariha*, (33), 10-11. (In Farsi)
6. Anabestani, A., Javan, J., & Ahmadzade, S. (2012). Study of the relationship between demographic characteristic of women with their participation in the process of rural development (case study: Darzab Dehestan in Mashhad County), *Urban and Regional Research Studies*, 12(3), 61-78. (In Farsi)
7. Arshad, S., Muhammad, S., & Ashraf, I. (2013). Women's participation in livestock farming activities, *The Journal of Animal & Plant Sciences*, 23(1), 304-308.

8. Arshad, S., S., Muhammad, S., & Mahmood, A. (2010), rural women's involvement in decision-making regarding Livestock management, *Journal of Agriculture, sciences*, 47(2),162-165.
9. Azami, M., & Soroush mehr., H. (2010). Effectives of Individual – Economical Factors on rural women's participation in productive cooperation (case study: ball making cooperation in Pave&Uramanat district), *Journal of Rural Research* 1(4), 179-204. (In Farsi)
10. Barghi, F., Taghdisi, A., Taziki, R.,& Naderkhani, Z. (2013). Study of participation level of rural women in agricultural activities (North Estarabad of Gorgan County), *Journal of Spatial Planning*, ۳(4), 155-174. (In Farsi)
11. Batool, Z., Warriach, H.M., Ishaq, M., Latif, S., Rashid, M.A., Bhatti, A., Murtaza, N., Arif, S., & Wynn, P.C.(2014). Participation of Women in Dairy farm praticies under Smallholder Production System in Punjab, Pakistan, *The Journal of Animal & Plant Sciences*, 24(4), 1263-1265.
12. Boozarjomhoori, Kh., Shayan, H., & Sadeghi, F. (2010). Determining the Participation of Rural Women in Agricultural Activities Case Study :(Banajoye Sharghi and Shomali Villages of district Bonab Azarbayjan Sharghi, *Arid Regions Geographic Studies*, 1(1),86-96. (In Farsi)
13. Borgohain, A., & Hoque Akand, A.(2011). Time utilization pattern of tribal women in animal husbandry, *Indian Research Journal of Extension Education*, 11 (1), 51-56
14. Bravo-Baumann, H. (2000) *Livestock and Gender: A Winning Pair "Capitalisation of Experiences on the Contribution of Livestock Projects to Gender Issues"*. Working Document, Swiss Agency for Development and Cooperation (SDC), Bern. Retrieved September 1 2015, from <http://www.fao.org/wairdocs/lead/x6106e/>
15. Divsalar, A., Naghavy, M., & Paydar, A. (2011). Study and analysis of rural womens' barriers by the method of the deviation from optimum (Case study:Chahar galeh villages of Behshar), *Jouranal of Social Studies of Women*, 10(2), 87-110. (In Farsi)
16. Farinde, A.J., & Ajayi, A.O. (2005).Training Needs of Women Farmers in Livestock Production: Implications for Rural Development in Oyo State of Nigeria, *Journal Of Social Science.*, 10(3), 159-164.
17. Fazaeli, H.(2008). *The status of rural animal husbandry in agro-ecological system*, 2nd National Congress of Ecological Agricultur of Iran. Gorgan University of Agriculture and Natural Resource, Retrieved September 1 2015, from http://www.civilica.com/Paper-NCEA02-NCEA02_079.html (In Farsi)
18. Fotovati, H., Baradaran, M., Salmanzadeh, S., & Ghanian, M. (2013). A Clarification of the Role of Rural Women's Participation in Rural Development (A Case Study of Shavour District) in Shoush County, *Journal of Agricultural Economics and Development Research*,43-2(4),677-692. (In Farsi)
19. Ghaffari, S. R. & Torki Harchegani, M. (2011). Factors affecting the participation of women and girls in rural development,(Case study villages sector Farsan), *The Sociology of the Youth Studies Quarterly*, 2(3), 109-130. (In Farsi)
20. Ghanbari, Y., Hajjarian, A., Ansari, R., & Kiani, F. (2011). Identifying factors and barriers to the participation of rural women in agricultural practices (case study: Fereidonshahr County), *Research and Rural Planning*, (2), 71-87. (In Farsi)
21. Grace, J. (2005), *who owns the farm Rural Women's Access to Land and Livestock*, The Afghanistan Research and Evaluation Unit (AREU). Retrieved September 1 2015, from <http://206.155.102.64/pdfid/47c3f3cd6.pdf>
22. Hadian, A., & Saharkhiz, A.(2006). Determination of economic share of rural women in livestock production: the case of Jahrom city, *Research Bulletin Of Isfahan University (Humanities)*, 21(2),21-39 (In Farsi).
23. Hashemnia, M. (2013). *Designing a model for improving sustainability of integrated livestock uints in Abdanan County*, MSc. Thesis, University of Tehran, Iran, (In Farsi)
24. Hayati, B., Gahremanzade, M., Khodavardizade, M., & Najafi, N. (2009). Factors affecting the adoption of rural livestock insurance in the city of Salmas, *Journal of Animal Science*, (2), 28-38. (In Farsi).
25. Jain, p., & Singhal, A. (2012). Participation of rural women in livestock management activities in BhilWara district, Raj. *Journal of Extension and Education*, 20, 190-193.

26. Javed, A., Sadaf, S., & Luqman, M. (2006). Rural women's participation in crop and livestock production activities in Faisalabad-Pakistan, *Journal of Agriculture & social sciences*, 2(3), 150-154.
27. Kazybayeva, S., Otte, J., & Roland-Holst, D. (2006). *Livestock Production and Household Income Patterns in Rural Senegal*, Pro-Poor Livestock Policy Initiative A Living from Livestock Research Report, 1-16. Retrieved September 1 2015, from http://www.fao.org/waicent/faoinfo/agricult/againfo/programmes/en/pplpi/docarc/rep-0613_senegal_microconditions.pdf
28. Khabaz zade, N. (2010). Rural women's status and barriers of their participation in the process of development, *Monthly scientific, educational and research of Dehyariha*, (33), 12-13. (In Farsi)
29. Khosravi pour, B., & Froushani, N. (2010). Women's participation and sustainable rural development, *Journal of Labor and Society*,(132-133),57-68. (In Farsi)
30. Kristjanson, P., Waters-Bayer, A., Johnson, N., Tipilda, A., Njuki, J., Baltenweck, I., Grace, D., and MacMillan, S. (2010). *Livestock and Women's Livelihoods: A Review of the Recent Evidence*. Discussion Paper No. 20. Nairobi, Kenya, ILRI (International Livestock Research Institute).
31. Lahsaeizadeh, A.A., Jahangiri, J., & Khajehnoori B. (2005). Rural women economic participation: a case study of the fars province, *Quarterly Iranian Journal of Sociology*, 6(3), 124-145. (In Farsi)
32. Luqman, M., Shahbaz, B., & Ahmed Khan, I. (2013). Training needs assessment of rural women in Livestock management - case of southern Punjab, Pakistan, 51(1), 99-107.
33. Mishra, S., Sharma, S., Vasudevan, P., Bhatt, P.K., Pandey, S., Singh, M., Meena, B.S., & Pandey, S.N. (2008). Gender Participation and Role of Women in Livestock Management Practices in Bundelkhand Region of Central India, *International Journal of Rural Studies (IJRS)*, 15(1), 1-9.
34. Moshiri, R., & Mahdavi, M. (2009). The Role of women literacy and labour force in household income, case study: rural women of Divandareh in Kordestan province, *Journal of Geography and Development*, 13, 69-82. (In Farsi)
35. Narmatha, N., Sakthivel, K.M., Jothilaksmi, M., & Kumar, A. (2015). Gender Analysis in Participation and Decision Making Pattern in Small Ruminants Production System - Tamil Nadu, *Journal of Human Ecology*, 49(1-2), 149-152.
36. Nissa Rais, M., Solangi, A., & Sahito, H. (2013). Economic assessment of rural women involved in agriculture and livestock farming activities, *Wudpecker Journal Of Agricultural Research*, 2(4), 115 – 121.
37. Ogdand, G., & Hembade, A. (2014), Studies on the Participation of women in decision making about dairy occupation in Parbhani district of Maharashtra State, *International Journal of Current Research and Academic Review*, 2(8), 367-372.
38. Porbar, Z., Moghani, B., & Hosseini, F. (2014). Clarifying the role of rural women's participation in agricultural activities (Case study: Afzar and Zakheroyie districts in Fars Province), *Quarterly Journal of Human Geography*, 6(2), 36-46. (In Farsi)
39. Rathod, P.K., Nikam, T.R., Landge, S., Vajreshwari, S., & Hatey, A. (2011). Participation of Rural Women in Dairy Farming in Karnataka, *Indian Research Journal of Extension Education*, 11(2), 31-36.
40. Riyasat, a., Iqbal zafar, m., Ahmad khan, I., & Amir, G. (2014). Rural development Through women participation in livestock care and management in district Faisalabad, *Jouranl of Global Innovation in Agricultural and Social Sciences*, 2(1), 31-34.
41. Rota, A., & Sidahmed, A. (2010). *Livestock planning, challenges and strategies for livestock development*, IFAD's Livestock Position. Retrieved September 1 2015, from <http://www.ifad.org/lrkm/factsheet/livestockpaper.pdf>
42. Saghir, A., Ali, T., Ahmad, M., & Zakaria, M. (2005). Gender participation in livestock production activities and their consumption trend of proteineous diet in tehsil fateh jung, *Pakistan Journal of Agricultural Sciences*, , 42(3-4),89-92
43. Shapour abadi, M., Taghdisi, A., & Amini, A.M. (2008). The Role of rural women in the efficiency of consumption patterns in rural communities, *Journal of Yas Strategy*,(20),71-94. (In Farsi)
44. Tangka, F.K., Jabbar, M.A., & Shapiro, B.I. (2000). *Gender roles and child, nutrition in livestock production systems in developing countries: A critical review*. Socioeconomics and

- Policy Research Working Paper 27. ILRI (International Livestock Research Institute), Nairobi, Kenya. 64 pp.
45. Yousuf Hassan, M. Z., Ali, T., & Ahmed, M.(2007). *Gender contribution in livestock management (A case study of rural Punjab, Pakistan)*. In *African Crop Science Conference Proceedings*, Vol. 8, 1473-1477, Retrieved September 1 2015, from <http://www.acss.ws/upload/xml/research/345.pdf>